

Урок № 11

08.10.2024

Тема уроку. Дієслово. Дієслівні форми.

1. Повторення вивченого.

А) дайте усні відповіді на питання: Що таке числівник?

- Назвіть розряди числівників за значенням та групи за будовою.
- Розкажіть про особливості узгодження числівників із іменниками.
- на відмінювання яких числівників слід звернути увагу?

2. Актуалізація опорних знань.

- пригадайте, яку частину мови ми називаємо дієсловом.
- які є форми дієслова?
- якими членами речення може бути дієслово?

3. Новий матеріал.

Розгляньте таблиці, складіть усну розповідь про дієслово та його форми, синтаксичну роль.

Дієслово- це самостійна частина мови, яка означає дію або стан предмета і відповідає на питання що робити? що зробити? що зроблять ? що робиться з предметом? у якому стані він перебуває?

У реченні дієслово найчастіше виконує функції присудка або частини складеного присудка.

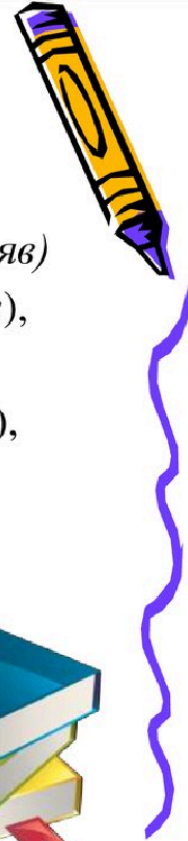
Дієслово може означати:

- процес мислення (аналізувати, думати, розмірковувати);
- процес мовлення (радити, говорити, розмовляти);
- конкретну фізичну дію (йти, будувати, вчитися);
- переміщення у просторі (бігти, їхати, йти);
- сприйняття органами чуття (нюхати, бачити, чути);
- бажання (воліти, хотіти, бажати);
- стан, у якому перебуває особа або предмет (спати, стояти, журитися);
- ставлення особи до когось чи чогось (поважати, любити, шанувати);
- зміни (розквітати, старіти, молодіти).

Морфологічні ознаки дієслова:

- Спосіб:** дійсний (*ходить*),
умовний (*ходив би*), наказовий (*ходімо*)
- Вид:** доконаний (*заробив*), недоконаний (*заробляв*)
- Час:** теперішній (*знаходжу*), минулий (*знаходив*),
майбутній (*знайду*)
- Рід:** чоловічий (*працював*), жіночий (*працювала*),
середній (*працювало*)
- Число:** однина (*малював*)
множина (*малювали*)
- Особа:** перша, друга, третя

Форми дієслова

Форма дієслова	Загальне значення	Відповідає на питання	Приклади
Неозначена форма	Дія, стан або процес поза часом, способом, числом, особою	Що робити? Що зробити?	Малювати, записати
Особове дієслово	Дія, стан предмета	Що роблю? Що зроблю? Що робив? тощо	Малюю, запишу, малював, буду писати
Дієприкметник	Ознака предмета за дією	Який? Яка? Яке? Які?	Намальований, записаний
Дієприслівник	Додаткова дія, ознака, обставина дії	Що роблячи? Що зробивши?	Малюючи, записавши
Безособова форма на -но, -то-	Дія, яку сприймаємо як результат	Що зроблено?	Намальовано, записано

Неозначена форма

- Що роби^{ти}?

- Що зроби^{ти}?

Не можна визначити

особу, число, час,
спосіб

Особове дієслово

Що роблю?

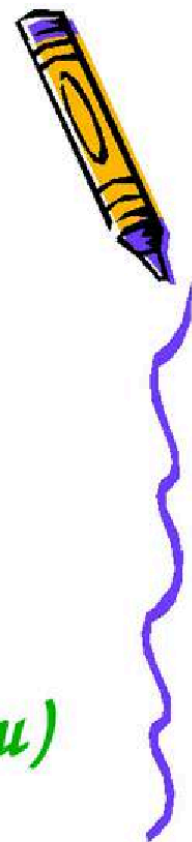
(читаю—1 особа, однина-я)

Що зробиш?

(злетиш-2 ос. одн.-ти)

Що зробили?

(запам'ятали-3 ос. мн.-вони)

Безособова форма на но-, то-

Що зроблено?

написа
створе **НО** розгляну **ТО**
зсуну

Дієприкметник

- особлива форма дієслова, що називає ознаку за дією або станом і відповідає на питання який? яка? яке? які?

ПОРІВНЯЙМО!

Прикметник

Холодний вітер
довга коса
сиве волосся

Дієприкметник

охолоджений напій
видовжена канапа
посивілий чоловік

MyShared

Дієприслівник

Що роблячи? Що зробивши?

1. Ваблять, усміхаючись, луки
(Олександр Олесь)

2. Співають ідучи дівчата
(Т. Шевченко)

3. Сховавшись,
спить рій. (В. Парнова)

MyShared

Перегляньте також відео

<https://www.youtube.com/watch?v=DovwtRffOM0>

4. Виконання вправ.

Вправа 1. Вибірково - розподільна робота.

Прочитайте текст, визначте тему, основну думку, тип і стиль мовлення. Випишіть дієслова, розподіляючи їх за формами. Якими членами речення вони є?

Україна! Хто і коли вперше назвав її цим ім'ям? І чому впродовж кількох століть російський імперський центр всіляко намагався стерти з пам'яті народу цю святу для кожного свідомого українця назву?

Вірогідно слово Україна існувало в кожній мові як загальна назва краю, території, окремої землі з незапам'ятних часів. Але першою писемною згадкою, тобто задокументованою, прийнято вважати 1187 рік, коли вона вживається в «Київському літописі». Однак відомо, що слово Україна зустрічається у творі «Слово, як погани кланялися ідолам». На думку Івана Огієнка, він написаний на початку XII століття. Очевидно, це перекладене з грецької мови «Слово на Богоявлення» (близько 1060 року). Дещо скоротивши оригінал, перекладач додав до нього місцевий матеріал, у якому не раз вживано слово Україна (Г. Лозко).

Вправа 2

Спишіть речення, розставляючи розділові знаки. Підкресліть інфінітиви як член речення.

- 1) Краще кривду вже терпіти ніж самим її чинити а ще краще, пане-брате, ні чинить, ні зазнавати...*
- 2) В світі жити — не тужити хліба заробити не боятись наступити на тернові віти.*
- 3) Учитися треба любити і жити і кожною миттю життя дорожити.*
- 4) Бажання жити є пріоритетним для кожної людини.*
- 5) Хто чисте сумління має той спокійно спати лягає.*

6) *Я до твоїх долонь вертаюсь мамо читати наймудрішу книгу з книг .*

7) *Змалку не вмів я додолу хилитись то і тепер не схплюсь.*

5. Підсумки уроку. Рефлексія.

- на початку уроку я знав (знала) про дієслово...
- під час уроку навчився... (навчилася)...
- треба ще попрацювати над...
- свою роботу на уроці я оцінюю як...

6. Домашнє завдання. Ст.45 - 46, виконати тести.

Тести

1. З'ясуйте, скільки дієслів у наведеному реченні.

*Зашипотіли збуджені листочки, оповідаючи сні свої,
заметушилась у травичці комахина, розітнулося в гущині голосне
щебетання.*

А 3 Б 4 В 5 Г 6

2. Усі дієслова доконаного виду в рядку

А підмінити, писати, розкидати

Б сказати, скласти, проймати

В передати, говорити, скоротити

Г вивчити, зібрати, вдуматися

3. НЕПРАВИЛЬНО утворено форму 1 особи однини дієслова

А побороти - поборю Б сидіти - сижу В мити - мию

Г хотіти - хочеш

4. Літеру е (є) треба писати в обох дієсловах дійсного способу в рядку

А мож..мо, знайд..мо Б кле..мо, існу..мо

В купу..мо, ско..мо Г клич..мо, крут..мо

5. Закінчення -уть (-ють) у 3 особі множини мають обидва дієслова рядка

А сміятися, іржати Б сидіти, хвилюватися

В залишитися, нести Г спати, боротися

6. З'ясуйте, яким членом речення виступає виділене дієслово.

Мистецтво *слухати* дано не кожному.

А підмет Б присудок В додаток Г означення

7. В реченні *"Композитор Петро Чайковський приїхав до Одеси, де вперше було поставлено його оперу "Пікова дама"* слово **приїхав**

А дієприкметник Б безособове дієслово

В особове дієслово Г інфінітив

8. В реченні *"Коли закінчилася "Пікова дама", Марія Заньковецька піднесла Чайковському лавровий вінок з написом "Безсмертному від смертної"* дієслівних форм

А 1 Б 2 В 3 Г нема

9. В реченні *"Вражений такою увагою Петро Ілліч захотів віддячити їй"*
(розділові знаки пропущено) присудок

А захотів Б віддячити В вражений Г захотів віддячити

10. Лише дієприкметники записано в рядку

А мотивуючий, обважніла, розколото

Б засвоєне, оздоблено, переварена

В мовлений, чаруючий, записано

Г занепокоєний, працююча, опале

11. Серед поданих слів **дієприкметником** є

А дрібний Б дрібно В дріботіти Г подрібнений

